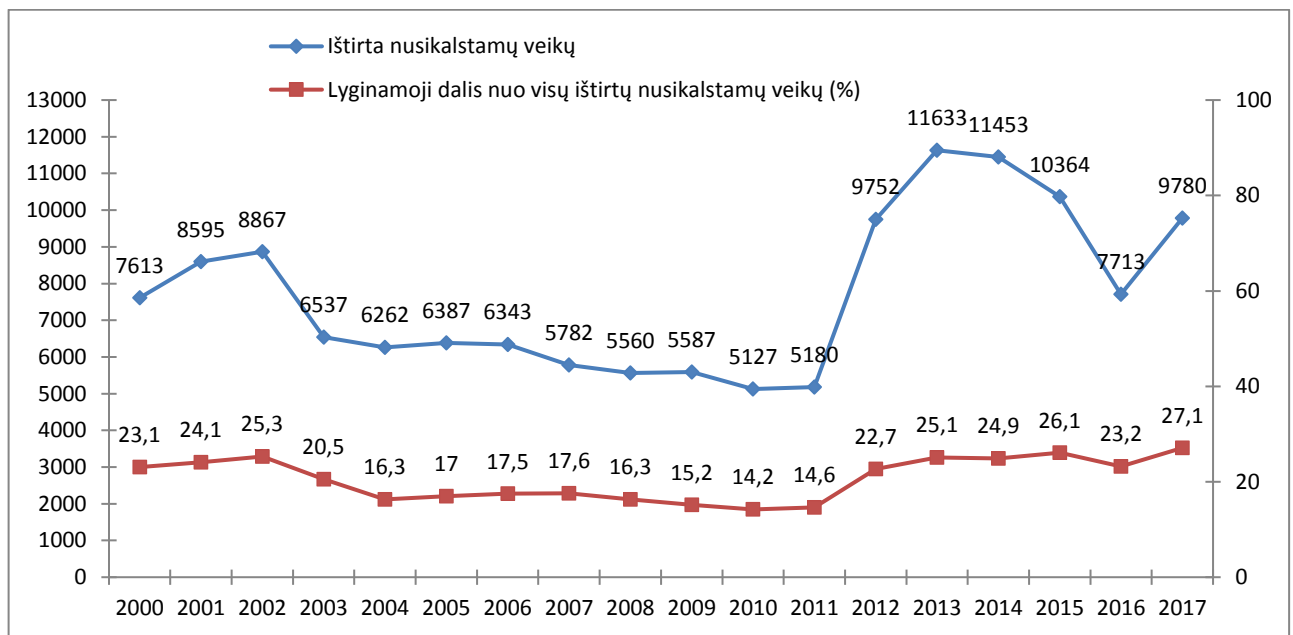

**2005–2017 m. statistinių duomenų
apie neblaivių asmenų padaromas nusikalstamas veikas
ir jų sukeltus kelių eismo įvykius analizė**

1. Informacija apie nusikalstamas veikas, kurias padarę įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys

Remiantis Nusikalstamų veikų žinybinio registro (toliau – NVŽR) duomenimis, 2017 m. Lietuvoje buvo ištirta 9780 nusikalstamų veikų, kurias padarę įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys. Iš šių veikų nusikaltimai sudaro 98,2 proc., baudžiamieji nusižengimai – 1,8 proc.

Lyginant pastarųjų dešimtmečių statistinius duomenis, matyti kelios tendencijos. Pirmą mažėjimo tendencija – 2011 m., palyginti su 2000 m., nusikalstamų veikų, kurias padarę įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys, sumažėjo nuo 7613 iki 5180, t. y. 32 proc. (žr. 1 pav.). Per tą patį laikotarpį nuo 23,1 proc. iki 14,6 proc. sumažėjo neblaivių asmenų padaromų nusikalstamų veikų dalis palyginus su visų ištirtų nusikalstamų veikų atvejais.

1 pav. Ištirtos nusikalstamos veikos, kurias padarę įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys (2000 – 2017 m.)

Antra tendencija, kad nuo 2012 m. ištirtų neblaivių asmenų padarytų nusikalstamų veikų skaičius labai smarkiai skiriasi nuo ankstesnių metų statistinių duomenų. Pokytis toks didelis, kad negalima korektiškai palyginti 2012–2017 m. duomenų su iki tol buvusiais. Tokį staigų pokytį lėmė 2011 m. pabaigoje įsigaliojęs Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. Dėl šios priežasties nuo 2012 m. labai išaugo užregistruotų, taip pat ir ištirtų nusikalstamų veikų pagal BK 140 str. („Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas“), šiek tiek mažiau – pagal BK 145 str. („Grasvinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą“) skaičius. Visa tai rodo, kokią didelę įtaką baudžiamųjų įstatymų

pokyčiai turi nusikalstamumo statistikai. Kita vertus, tai atskleidė ir ypač didelį smurto artimoje aplinkoje latentį skaičių. 2017 m. smarkiai išaugęs neblaivių asmenų padarytų nusikalstamų veikų skaičius sietinas su tuo, kad nuo 2017 m. sausio 1 d. administracinis nusižengimas asmeniui, vairavusiam transporto priemonę, kurio neblaivumas vairavimo metu buvo daugiau negu 1,5 promilės kriminalizuotas ir užtraukia nebe administracinę, o baudžiamąją atsakomybę pagal LR BK 281 str. 7 d. (nesunkus nusikaltimas).

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2016 m. pasikeitė pagrindinių statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarka. Statistinis rodiklis „Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius“ skaičiuojamas pagal ikiteisminio tyrimo dėl padarytų nusikalstamų veikų pradėjimo datą. Pagal anksčiau galiojusią statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarką duomenys apie užregistruotas nusikalstamas veikas ataskaitose buvo skaičiuojami pagal duomenų apie pradėtus ikiteisminius tyrimus dėl nusikalstamų veikų įrašymo į Registro duomenų bazę datą. Statistinis rodiklis „Ištirtų nusikalstamų veikų skaičius“ skaičiuojamas pagal procesinio sprendimo dėl ikiteisminio tyrimo pabaigos priėmimo datą. Pagal anksčiau galiojusią statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarką duomenys apie ištirtas nusikalstamas veikas buvo skaičiuojami pagal duomenų apie priimtą procesinį sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pabaigos įrašymo į Registro duomenų bazę datą. Pasikeitus skaičiavimo tvarkai tik su išlyga galima lyginti 2016–2017 m. su ankstesnių metų užregistruotų ir ištirtų nusikalstamų veikų statistinius rodiklius.

2017 m. neblaivūs asmenys įtariamai padarė 27,1 proc. visų ištirtų nusikalstamų veikų. Ankstesniu laikotarpiu buvo stebima mažėjimo tendencija, pvz., 2010 m. neblaivūs asmenys padarė tik 14,2 proc. visų ištirtų nusikalstamų veikų. Didžioji dalis (3957, t. y. 40,5 proc.) visų 2017 m. ištirtų nusikalstamų veikų, kurias padarė įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys, buvo pagal BK 140 str. („Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas“) ir kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimai (2541, t. y. 26 proc.) visų ištirtų nusikalstamų veikų.

Kitos nusikalstamos veikos, kurių padarymu įtariamai neblaivūs asmenys, taip pat yra smurtinio pobūdžio: 417, arba 4,3 proc., visų ištirtų atvejų sudarė grasinimai nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą, 449, arba 4,6 proc., – nesunkūs sveikatos sutrikdymai, 89 (0,9 proc.) – sunkūs sveikatos sutrikdymai ir 78 (0,8 proc.) – nužudymai. Atitinkamai nuo 2012 m. mažėjo turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų lyginamoji dalis. 2017 m. ištirtos 569 vagystės, 140 plėšimų, 119 turto sunaikinimų ar sugadinimų, 4 turto prievartavimai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Iširtos nusikalstamos veikos, kurias padarę įtariami (kaltinami) neblaivūs asmenys, pagal nusikalstamos veikos rūšį (2005–2017 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Nužudymai	204	191	164	174	153	150	143	116	102	118	77	92	78
Sunkūs sveikatos sutrikdymai	171	151	149	141	122	140	119	121	113	110	72	97	89
Nesunkūs sveikatos sutrikdymai (BK 138 str.)	455	489	493	417	464	470	447	648	628	565	573	471	449
Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas (BK 140 str.)	397	275	271	274	218	233	342	3767	5303	5438	5395	4139	3957
Grasinimai nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą	106	98	78	65	89	120	169	690	764	729	637	435	417
Išžaginimas	104	93	62	67	82	88	59	55	32	59	33	46	25
Seksualiniai prievartavimai	101	59	39	56	57	48	64	48	30	37	12	31	26
Vagystės	1749	1589	1444	1387	1460	1235	1245	1205	1170	1155	763	606	569
Plėšimai	575	545	454	424	387	300	265	251	258	214	127	145	140
Turto prievartavimai	7	13	15	24	7	3	8	6	9	28	2	3	4
Turto sunaikinimai ar sugadinimai	227	245	250	248	345	275	261	254	299	230	172	112	119
Viešosios tvarkos pažeidimai	986	1062	950	914	962	867	938	1150	1221	1080	993	621	598
Kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimai	403	417	419	361	261	167	136	143	113	124	121	52	2541

2017 m., palyginti su 2005 m., sumažėjo daugelis nusikalstamų veikų, kurias padarę įtariami (kaltinami) neblaivūs asmenys. Analizuojant pastarųjų trylikos metų statistinius duomenis, didžiausios užregistruotų veikų mažėjimo tendencijos matyti kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimų, nužudymų, seksualinių prievartavimų, vagysčių ir plėšimo atvejais. 2017 m. buvo iširti 78 nužudymai (palyginti su 2005 m., jų sumažėjo 61,7 proc.), 26 seksualinis prievartavimas (palyginti su 2005 m., jų sumažėjo net 74,3 proc.), 25 išžaginimai (palyginti su 2005 m., jų sumažėjo 76 proc.), 89 sunkūs sveikatos sutrikdymai (palyginti su 2005 m., jų sumažėjo 48 proc.), 140 plėšimai (palyginti su 2005 m., jų sumažėjo net 75,7 proc.). Atkreiptinas dėmesys, kad plėšimų ir kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimų atvejai yra ypatingi tuo, jog beveik visu tiriamuoju laikotarpiu nuolat mažėjo nusikalstamų veikų, kurių padarymu įtariami (kaltinami) neblaivūs asmenys, skaičius. Tačiau šios

tendencijos matyti ir analizuojant bendrą (ne tik neblaivių asmenų) šių nusikalstamų veikų užregistruotų ir išaiškintų atvejų skaičių.

Be jau aptartų teigiamų lyginamojo laikotarpio tendencijų, matyti ir kelios neigiamos, kurios sietinos su pasikeitusiu teisiniu reglamentavimu. 2017 m. kriminalizavus veiką, kai vairavimas, vairuotojui esant daugiau negu 1,5 promilės girtumo, užtraukia baudžiamąją atsakomybę, palyginti su 2005 m., nuo 403 iki 2541, t. y. beveik 6 kartus išaugo kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimai. Panašios augimo tendencijos matyti ir šiais atvejais: minėtu laikotarpiu nuo 297 iki 3957, t. y. beveik 6 kartus, padaugėjo fizinio skausmo sukėlimo ir nežymaus sveikatos sutrikdymo atvejų, o nuo 106 iki 417, t. y. 4 kartus, padaugėjo grasinimų nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą atvejų, šis augimas siejamas su 2011 m. gruodžio mėn. įsigaliojusių Apsaugos nuo smurto artimojoje aplinkoje įstatymu.

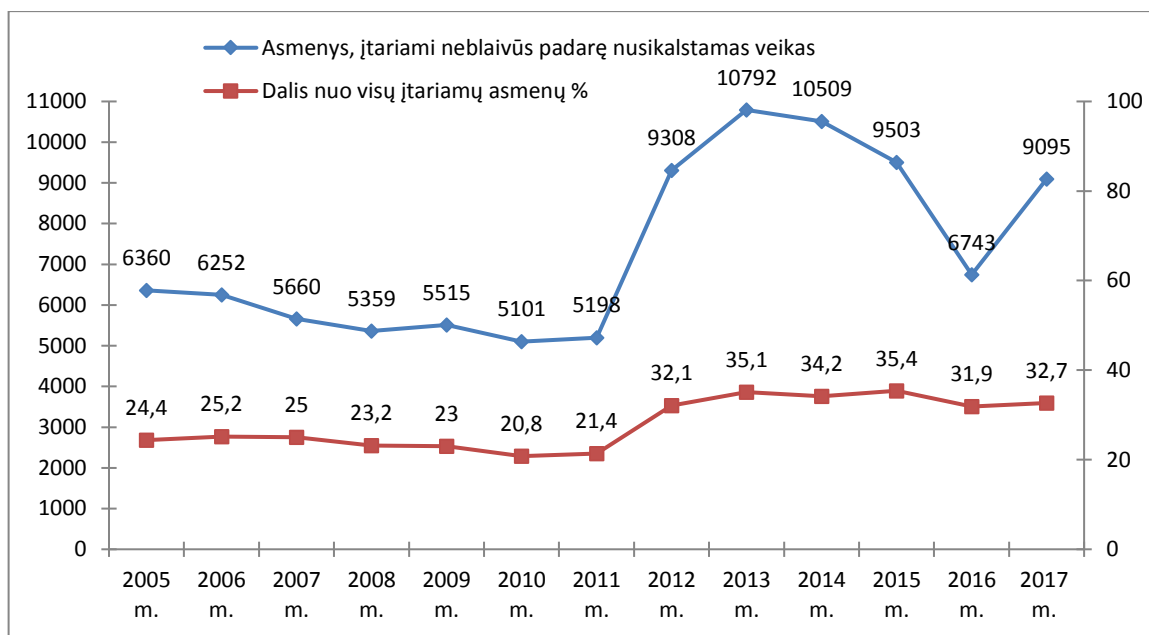
1229 (12,6 proc. visų ištirtų nusikalstamų veikų, kurias padarė įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys) nusikalstama veika buvo padaryta viešose vietose (žr. 2 lentelę). Iš šių veikų 305 nusikalstamos veikos, arba 24,8 proc., padarytos gatvėse. Lyginant su 2005 m. duomenimis, matyti, kad nuo pusės iki ketvirtadalio sumažėjo gatvėse padaromų nusikalstamų veikų lyginamoji dalis (nuo visų, kurias neblaivūs asmenys įtariamai (kaltinami) padarę viešose vietose). 2017 m. ištirta 5717 (t. y. 58,5 proc.) nusikalstamos veikos, padarytos miestuose, ir 4051 (41,5 proc.) – kaimo vietovėse.

2 lentelė. Ištirtos nusikalstamos veikos, kurias viešose vietose padarė įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys (2005–2017 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Viešose vietose	1913	2186	1886	1813	1769	1503	1606	1987	2046	1836	1711	1301	1229
Iš jų gatvėse	949	912	821	748	636	484	524	582	596	568	468	350	305

2. Informacija apie neblaivius asmenis, įtariamus (kaltinamus) padarius nusikalstamas veikas

Remiantis NVŽR duomenimis, 2017 m. Lietuvoje 9095 asmenys buvo įtarti (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas būdami neblaivūs, t. y. net trečdalis visų įtariamų (kaltinamų) asmenų. 8967 (98,6 proc.) asmenys įtariamai (kaltinami) nusikaltimų, o 128 (1,4 proc.) – baudžiamųjų nusižengimų padarymu. Lyginant pastarojo dešimtmečio statistinius duomenis, matyti kelios tendencijos. Pirmoji – tai laikotarpis iki 2011 m., kai mažėjo asmenų, kurie įtariamai neblaivūs padarę nusikalstamas veikas, skaičius. Antroji – nuo 2012 m., kai matomas staigus augimas, kuris siejamas su 2011 m. pabaigoje įsigaliojusių Apsaugos nuo smurto artimojoje aplinkoje įstatymo taikymu, trečioji – susijusi su 2017 m. atsiradus baudžiamajai atsakomybei už vairavimą, vairuotojui esant daugiau negu 1,5 promilės girtumo (žr. 2 pav.).

2 pav. Asmenys, įtariamai (kaltinami) neblaivūs padarę nusikalstamas veikas (2005–2017 m.)

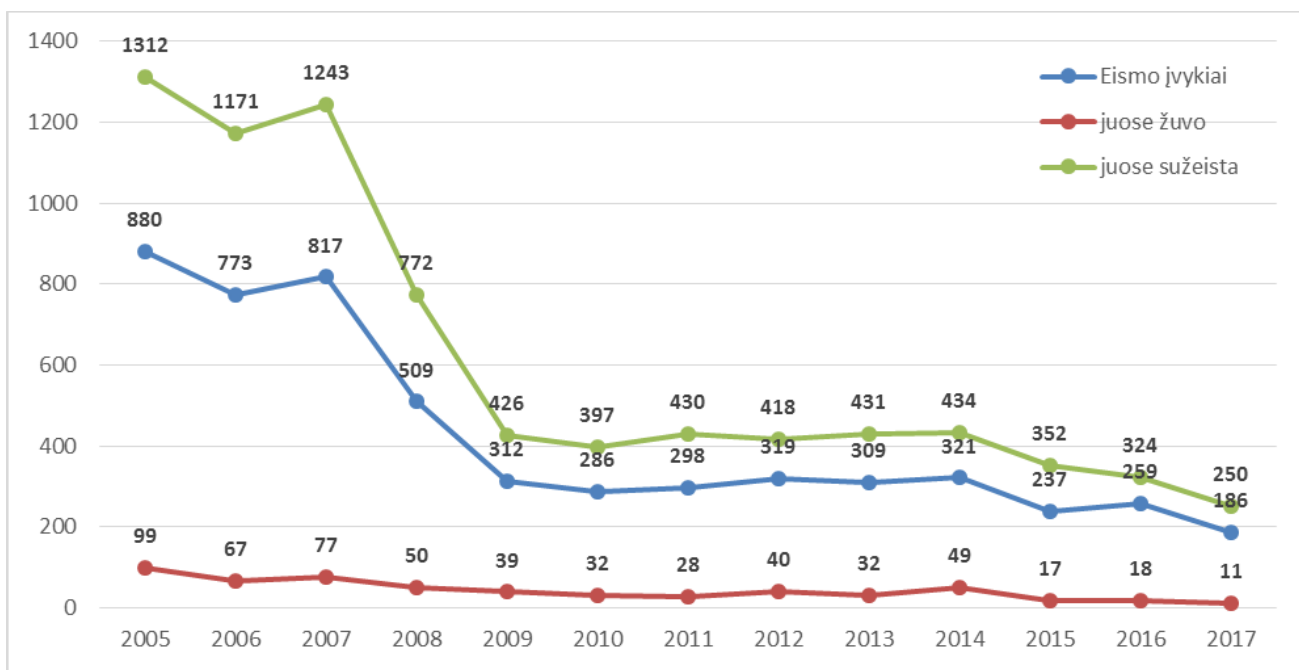
2017 m. nustatyti 8443 (93,5 proc.) vyrai ir 432 (6,5 proc.) moterys, įtariamai (kaltinami) neblaivūs padarę nusikalstamas veikas. Atkreiptinas dėmesys, kad vyrai santykinai dažniau padaro nusikalstamas veikas būdami neblaivūs – apskritai vyrai sudaro 89,3 proc. visų įtariamųjų (kaltinamųjų), atitinkamai moterys – 10,7 proc.

Lyginant pastarųjų trylikos metų statistinius duomenis, matyti, kad lyginamuoju laikotarpiu beveik nepakito santykis tarp lyčių. Labai nedidelių svyravimų tiriamuoju laikotarpiu pastebėta ir skirtingose įtariamųjų (kaltinamųjų) amžiaus grupėse. Išimtis 2012 ir 2013 m., kai išaugo vyresnių nei 30 metų ir atitinkamai sumažėjo jaunesnių nei 29 metų ir nepilnamečių dalis, pvz., beveik pusė 2011 m. nustatytų asmenų buvo 18–29 metų, o 2013 m. jie sudarė šiek tiek daugiau nei trečdalį. 2017 m. nustatyti 207 (2,3 proc.) 14–17 metų nepilnamečiai, 2649 (29,1 proc.) įtariamieji buvo 18–29 metų, 2341 (25,7 proc.) – 30–39 metų, 2023 (22,2 proc.) – 40–49 metų, 1393 (15,3 proc.) – 50–59 metų, kiti 482 (5,3 proc.) – vyresni nei 60 metų.

2017 m. nustatytas 3551 asmuo, kuris nusikalstamos veikos padarymo metu nedirbo, nesimokė arba elgetavo. Palyginti su 2005 m., ši įtariamųjų (kaltinamųjų) dalis pamažu mažėjo – 2005 m. jie sudarė 55,3 proc., 2015 m. – 36,4 proc., 2016 m. išaugo iki 41,3 proc., 2017 m. buvo 39 proc. 686 asmenų (19,3 proc.) įtariamai (kaltinami) padarę nusikalstamas veikas veikdami bendrininkų grupėje. Per pastaruosius tryliką metų ši įtariamųjų (kaltinamųjų) dalis mažėjo nuo 35,6 proc. iki 19,3 proc.

3. Informacija apie kelių eismo įvykius dėl neblaivių asmenų kaltės

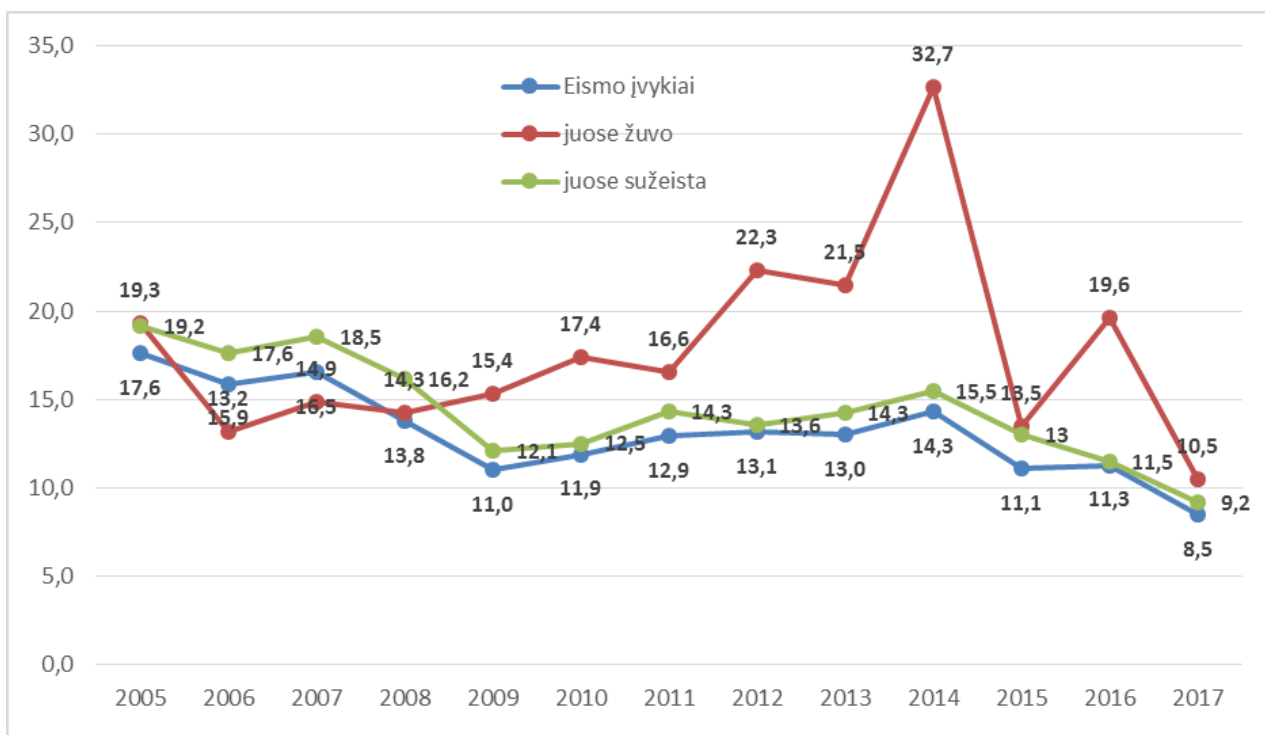
2017 m. dėl neblaivių vairuotojų kaltės įvyko 186 eismo įvykiai (5,8 proc. visų eismo įvykių), jų metu žuvo 11 žmonių (15,5 proc. visų žuvusiųjų), dar 250 žmonių (6,7 proc. visų sužeistųjų) buvo sužeisti (žr. 3 pav.). Lyginant pastarųjų trylikos metų statistinius duomenis, matyti akivaizdžios teigiamos tendencijos – nuo 2005 m. dėl neblaivių vairuotojų kaltės įvykusių eismo įvykių sumažėjo net 78,9 proc., jų metu žuvusiųjų – net 88,9 proc., o sužeistųjų – net 80,9 proc.

3 pav. Statistiniai duomenys apie dėl neblaivių vairuotojų kaltės kilusius eismo įvykius, jų metu žuvusius ir sužeistus asmenis (2005–2017 m.)

Analizuojant pastarojo dešimtmečio tendencijas, matyti, kad šioje srityje svarbūs 2007–2008 m. Iki 2007 m. minėti rodikliai, susiję su eismo įvykiais, kilusiais dėl neblaivių vairuotojų kaltės, blogėjo. Nuo 2008 m. visi eismo saugumo rodikliai pradėjo gerėti. Tikėtina, kad tam turėjo įtakos socialinės reklamos kampanijos „Karas keliuose“, parodančios neblaivių vairuotojų sukeltų eismo įvykių padarinius.

Kitas svarbus dalykas – visuomenėje vyrauja nuomonė, kad pagrindiniai eismo įvykių kaltininkai yra neblaivūs vairuotojai. Išanalizavus pastarųjų trylikos metų duomenis, matyti, kad tai klaidingas teiginys. 2017 m. neblaivūs vairuotojai sukėlė tik 5,8 proc. visų dėl vairuotojų kaltės kilusių eismo įvykių. Dėl neblaivių vairuotojų kaltės žuvo 15,5 proc., atitinkamai 6,7 proc. visų sužeistųjų asmenų buvo dėl vairuotojų kaltės (žr. 4 pav.).

4 pav. 2005–2017 m. dėl neblaivių vairuotojų kaltės kilusių eismo įvykių ir jų metu nukentėjusių dalis, proc.

Lyginant pastarųjų trylikos metų duomenis, matyti kelios teigiamos tendencijos: nuo 17,6 iki 8,5 proc. sumažėjo eismo įvykių, kilusių dėl neblaivių vairuotojų kaltės, dalis, palyginti su visais užregistruotais atvejais, nuo 19,2 iki 10,5 proc. kito žuvusių asmenų (išimtis tik buvo 2014 m., kai ši dalis išaugo iki 32,7 proc.), ir nuo 19,3 iki 9,2 proc. sumažėjo sužeistų asmenų dalis, palyginti su visais nukentėjusiais asmenimis. Žinoma, dėl neblaivių vairuotojų kaltės kyla nemažai eismo įvykių ir jų metu žūva ar sužalojama daug žmonių, bet neblaivūs vairuotojai nėra pagrindinė eismo įvykių, kurių metu nukenčia žmonės, priežastis.

2017 m. užregistruoti 34 eismo įvykiai dėl neblaivių pėsčiųjų kaltės (16 proc. visų eismo įvykių dėl pėsčiųjų kaltės), jų metu žuvo 4, sužeisti 36 žmonės. Tiriamuoju laikotarpiu stebimos mažėjimo tendencijos – palyginti su 2005 m., eismo įvykių dėl neblaivių pėsčiųjų kaltės sumažėjo nuo 151 iki 34, t. y. net 77,5 proc., žuvusiųjų – nuo 16 iki 4, t. y. net 75 proc., sužeistųjų – nuo 145 iki 36, t. y. net 75,2 proc.

Parengė VRM Bendrojo departamento
patarėja Eglė Vileikienė